

KONTRA FERENC

Memorial

Emeletráépítések. Szétnézek végül, mit tettek ezzel a várossal? Emelők a tetőkön. Süllyednek a léptek. Embereket látni magányos odúba bújva apró panellakásokban. Légy nyugodt, mindjárt csönd lesz. Aki semmivel sem tud most azonosulni, magára marad, ehhez a magányhoz volt ideje hozzászokni. Minek örülne? Nagyon szívósnak kellett itt lennie állatnak, növénynek.

Az avokádó már nagyra nőtt, lassan elnyomja a cserépben a kávécsesrjét. Pedig az avokádó nem szép növény, leginkább a karós babra hasonlít, virágzás előtt. Bár ki tudja, lehet, hogy még egyszer váratlanul valóban szivárványvirágot nevel. Mint a kaktuszok a teraszon. Amíg a virágágyások agyonnemesített díszei nőttek körülöttük, meg se moccantak, magukba gömbölyödtek, akár a sértett sünök, nem növekedtek, léttelenül várakoztak, és engem csak a nosztalgia kötött hozzájuk, mert otthonról hoztam őket, ez volt az egyetlen megfogható, élő test, amely éppen a jelenlétével tartotta a kapcsolatot mindazzal, amit odahagytam. Mert aki egyszer elköltözik valahonnan, az odahagy. Embereket és tárgyakat, és leginkább úgy érzi közben, a szeretetet hagyta oda, amely így megkövesedve, begubózva vágyakozik ismeretlen körülmények kedvező fordulatára.

Elhatároztam, hogy visszavonulok a magánszférámba. A „miértjeimet” sorolhatnám, ismételhetném magam, de másfelé kanyarodom közben, amerre a menthetetlen válaszok. Amerre az erdei manók ösvényt taposnak, és üzenik hangtalan: akkor kövesd azt a két színt, amikor eljön az idő, kék és narancs-sárga lesz, amíg meg nem szólal a gyertyánfa, gyere közelebb, én azokat is láttam meghalni, akik sohasem éltek.

Csak azt nem tudom, mi legyen a növényeimmel, ezzel a néhányval, ezeket hogyan vigyem? Csak ezeket sajnálom itt hagyni. Leginkább, mert ők is megváltoztak, mintha megsejtettek volna valami kitalálhatatlant. Megleptek önmagukkal.

Mivel a folytonos távollétek lecsupasztották a teraszt, csak a kaktuszok maradtak hatalmon, ők mérték az időt. Mint az őrhelyek, melyek ide várnak haza, mint akik azt akarták igazolni, hogy rosszul gondolom, nem vezet itt az út alagútba. Már idekúsztak dundi puttóikkal a felhők az ablak elé, csak én lettem világtalan. Valójában sohasem szerettem a kaktuszokat, ráadásul ezeknek a teste a zöld varangyokra emlékeztetett, és mégis, miután minden mutatós mimóza kipusztult a környezetükből, sivatagi lényekként vánszorogtak át a harmattalan nyarakon, öntözetlenül aludták át a téli hónapokat, valahogy meg-

acélosodtak makacsságukban, és mivel elhaltak a környezetükből a korábbi kedvencek, mintha büszkék lettek volna szívósságukra, és tavasszal azt láttam, hogy gyorsan szaporodni kezdtek. A nagy, húsos őszanya valamennyi levélhónaljából kicsinyek buggyantak elő, burjánzásnak indult az egész növény, és azt gondoltam, hogy hetek alatt cafatokra szaggatják türelmetlen fattyai a saját akarata szerint, mert mindenáron az agyonszülésbe akar belepesztulni. Nem ismertem a szokásait, nem tudtam, hogyan halnak meg a kaktuszok. Nem gondoltam, hogy ennek a fajnak is megvan a maga rendszerváltozása.

Egy hatalmas virágot hozott a növény, amelyent még életemben nem láttam, mintha egy nyúlánk fát növesztett volna a testéből, amely hetek leforgása alatt alácsüngő kék és narancssárga árnyalatú, szivárványosan egyik színből a másikba átmenő, harangszerű virágokat nevelt, és amikor teljes pompájában állt a teraszon, olyannak látszott, mint az alkonyat: kék és narancssárga lett. Az illata pedig gyermekkorom mézárszékszagára emlékeztetett. Nem a romlott hús szagára. Nem úgy szagolgattam, ahogyan egy rózsát szokás, hanem inkább úgy, mint a nemes penésszel borított francia és holland sajtokat. Hosszan virágzott, mire minden ágát kibontotta, valamennyi vörös maggubóját végigsorakoztatta, mintegy figyelmeztetve arra, hogy ő megtette a kötelességét, tegyem hát meg én is. Vettem egy ládát, bele virágföldet, és az elhalt anya testéből sorba ültettem a már gyökérezettel rendelkező magoncokat, olyan szabályosan, mintha legalábbis salátát nevelnék: szépen, egyenlő távolságban egymástól. Egyéb növény nem maradt a teraszon, és megint azt láttam, hogy ezek szintén sietős gyarapodásba kezdenek; fogalmam sem volt, mitől lehet, hogy egy kaktusz tíz évig meg se moccan, aztán elkezdi növekedni, drámai módon szaporodni és virágzni, holott ugyanazon a teraszon sínylődött azt megelőzően is, az életminősége pedig, ha lehet, sokkal inkább rosszabbodott. Mi tesz ennek a növénynek itt, amikor én végképp elhatároztam, hogy most aztán innen megyek, ez pedig itt tobzódik örömeiben, feltalálja magát az új helyzetben, csak én nem tudom; növeszti sötétzöld, húsos, varacskos leveleit, melyek nem is levelek, hanem inkább önálló, szaporodni képes testek. Még jó, hogy nem szúrnak, mint a sün.

Es mielőtt beköszöntött volna a tél, kivirágzott az ültetvény összes egyede, mintha feleseltek volna az időjárással és velem, valamennyi levélhónalj új virágot nevelt, minden egyes harang alakú virág jókora harmatnedvet választott ki, de ez a csepp nem víznemű volt, hanem valami nemes anyagból való, mert amikor megmozdítottam, zöldes szemébe beleköltözött egy egész erdő képe, egyetlen parányi gömbben az ösvénnyel, a csenevész gyertyánnal, tükrében a saját tekintetemmel. Úgy hullt alá, olyan könnyen, mint ami a nap üzenetére párává változott.

Kint az őszi kertekben már fonnyadt a fekete retek, a csicsóka, a fekete rózsza, levelüket összesodorta a lisztharmat, a hajnali ködök elvitték az utolsó

bimbókat is. A dáliák virága szétrohadt a hetes esőtől, az ágyásokat megtizedelte a kutyák vizelete; de ezeket, az enyéimet a szél se tépázta, lövedék sem érte, megvédte őket a szatellitányér. Kint álltam a teraszon. A botszerű száron harangozott az alkonyat változatlanul ugyanazokra a színekre klónozva.

Bent, az ablak előtt pedig az avokádó bontakozott ki, egy távoli szupermarket hirtelen előszökkent dzsinnje. Galambtojásnyi magját úgy nyomtam bele a cserépbe egy nagy tál egzotikus saláta elkészítése után, hogy magam sem vettem komolyan, valaha gyökeret ereszthet; eleinte ügyet sem vettem rá, most pedig már hiányzik, ha írni kezdek, mert valamiért rá kell pillantanom, van benne valami büszkeség és tartás, pontosan tudja, hogy sohasem vinne rá a lélek, hogy egy orchideát ültessek mellé, pusztán mert ez a divat, csak megáláznám vele. Másnapra kirohadna halkan önként. De persze nem ültetek mellé semmit. Ők az én teremtményeim. Megvárnak engem, és tudják, hogy felcserélhetetlenek.

A nyárra várni nincs itt miért. Azelőtt vártam. A strand nagyon kellett nyaranta, de a prüszkölő folyó, a holtak szigete, a kivágott fák csonkjai nézhetetlenek lettek; olyan ramaty a híd szétbaszva rozsdásan a folyóba bele, mint egy oszló tehéntetem a vízbe lógatva, alatta sejtelmes fémek bizsergető izgalomával. Aztán azok a fekete huzalok is laokoónizáltak olyanok, akárha a beleken nőne az alvadtvér-színű moszat, már nincs ihlet a városrendezésnél fűnyírásához, csak a parlagfű pollenje szűrja a természetbarbárok szemét vörösre, ettől lett a félbarna közönség félbarna tüszentő osztag a terepszínű törülközőkbe tekeredve. Holott ennek az ellenkezője az igaz. Ezt meséli az avokádó: varázsolj innen el, a levelem mérgező, akár a leánderé, hát ne egyél belőle; egy növénynek nem kell szépnek lennie, ha ronda dolgok között él, ha ilyenek nevezik az egyenrangú teremtmények mérlegén, és ha csak egyfajta válasz lehetséges, a kitépés, akkor foghíjas marad a száj, jöhet a protézis, amely erős, mint a szabadság joga, amely oda harap, ahova az agya hagyja.

Porrongyok eresztettek bordás hasat a radiátorokon. Ha itthon vagyok, gondoskodom róluk, és megszokták ezt a rapszodikus rendet. Kibúvót sose kerestem. Rájöttem: a rendteremtés nem nevelés kérdése, kamasz koromban folyton a család rakodott össze utánam, aztán, ahogy halmozódtak körülöttem a papírok, a levelek, a dobozok, olyan precíz rendet teremtettem magam körül, hogy az már környezetem idegeire ment. Ahogy végignézek az asztalom sorba rakott jegyzetekre, a cetliken egy-egy mondat, micsoda botrány lenne, ha csak felcserélődne bármelyikük az asztalon végigrakott sorban. Még jó, hogy kitalálták az ilyen aprón jegyzetelőknak az öntapadó cetliket. Mindenben a rendet szeretem, a kazettáimon is, még ha figyelmeztetnek is folyton rá, hogy ki kellene nőned ezt a szokásod, hogy a magnóhoz rohángálj folyton, mert meghallottál egy új számot. Aki kevésbé ismer, az meg is szokta kérdezni, hasonlóan finnyáskodó arckifejezéssel, mintha a porrongyot emelné fel

a radiátorról, hogy te ilyeneket hallgatsz?! Erre meg szoktam mutatni Alice Cooper kifolyt szemét. Erre szoktam mondani, hogy nem vagyok sznob, ebben nem változtam, nekem megvannak a legújabb számok. A rockzenén nőtem fel, és eszemben sincs ilyenkor azzal mentegetőzni, hogy leginkább mégis a saját nemzedékem zeneszerzőit becsülöm a legtöbbre, amihez a barátságuk is hozzájárult: az örmény Aram Petrosyan a gyermekkórusos szimfonikusaival, az észt Baltakas Wykintas a technós gordonkamonotóniájával, a francia Bruno Mantovani, aki úgy vezényli a saját darabjait, mintha faleveleket szórna a zenészekre, a zene pedig ennek az avarnak a hangjaiból ropogna össze, és az argentin Oscar Strasnoy, aki kontratenoroknak ír operákat, ők jelentik nekem a „komoly” zenét, de vannak olyan klasszikusaim is, mint Wagner, főleg mióta elolvastam Thomas Mann róla szóló könyvét. Szünet. Mert nincs ebben semmi ellentmondás. A zenék is egymás mellett vannak, mint a kaktuszok aládában. A taps előtt mindig visszafogott csend porzik alá, aztán kitör a pollenbomba. És kívülről tudok két Verdi-operát, mert statisztáltam bennük, én kísérettem Manricót a vesztőhely felé. Változás. A börtön. Azucena halálfélelmes rémlátomásai után nyomorúságos fekhelyén félálomban elmereng: ronda dolgok között kell élnie, hogyne menne a szerencsétlen. Ezek előbb szalagon, aztán lemezen, aztán CD-lettek meg, persze, minden zene másra való, egy újabb felvonás: ha utazom, akkor a walkmanben csakis rockzene ropog A rózsalovag helyett. Semmi tánc, csak tempósan herseg, ahogyan az első hegedűs húrja sűrődik hangokat kihagyva a hideg hallban. Míg ki nem merül az elem. Zsebemben moccan és él, mint minden élvezet.

A kazettákon, ha töredékes is valami, azért megvan, még ha nem is sikerült időben odaérnem, hogy lecsapijak rá, mint héja az üregi nyúlra, hogy akkor nyomjam meg a felvételező gombot, amikor indult a szám. Az dühített legjobban, amikor folyton beugratták a számok közepébe a rádió rövid reklámszignálját, már hogy persze a hallgató is tisztában legyen vele, melyiken hallgatja ezt a számot, mintha nem is lenne teljesen mindegy, hiszen, ha valamit futtatnak, akkor bármerre tekerte a gombot a rádiózó, akár ugyanazon a délutánon meghallgathatta valahol ugyanazt. Persze a német nyelvterületen némiképpen mindig eltérő ízléssel válogattak. Van tehát sok olyan felvétel, amit másutt a mai napig sem ismernek, holott ennek a műfajnak igazán nemzetközi és könnyen hozzáférhető a piaca, mégis kiismerhetetlen.

A fejeket, uraim, közel, egymás mellé, a fejeket, uraim, mindenekelőtt a fejeket, hogy senki se hiányozzon a képről!

Most hallgatom még itthon ezeket a szalagokat, a Styx egyik dalának közepén megszólal a bemondó, hogy SWR1, Sonntag Morgen, milyen érdekes, éppen vasárnap van itt is ennél a mondatnál, a túlvilágtól elválasztó folyó neve pedig nem is lehetne metaforikusabb, ettől milyen más innen visszagondolni arra a vasárnapra, olyan tiszta és menthetetlen, mint a legtöbb álom, amire

szürkületben ébred az ember, farkasok óráján. Mint a leszálló repülőgépről a temető látványa, ahogy elborít a márványrengeteg egy fél hegyet. Akkor ott dühített ez a közbeszólás, mert én a rendet szeretem, és ez elcsúfította a felvételt, ettől hibás lett, selejt. Ami selejt, az pedig torz, és nincs számára fel-támadás: törlendő. A zenék temetőjébe való. Közben jobbnál jobb számok jönnek, és folyton abba hagyom az olvasást, és megint a szignált akarom: Radio Regenbogen, akkor ettől ütött meg a guta, de hagytam tovább futni a szalagot, menjen csak, fusson ki, még percek voltak hátra, aztán a táskába dobtam.

Hat lépcső lefelé, emberek! És a kilátás az őszi fákra, soha vissza nem térő alkalom! Egy egész erdő tele gesztenyével. Reggelre eltűnnek, a manók felszedik, aztán a harmattal felszívódnak a hajnali álom ösvényén. Elengedik a kertben a kastély kutyáit.

Ezeket a szalagokat hallgatom újra. Nem a számokra figyelek, azok lettek a hátterek, elszürkültek idővel, de beugranak a közbeszólások, az adók szignáljai, vidám, kedves és ismerős hangok, mint valami szirének. Ettől megnyugszom egy kicsit, mert mindig elfog a türelmetlenség utazás előtt. Visszahajtom, és meghallgatom újra az egészet. Ezek miatt a szignálok miatt hallgatom megint. Bárcsak már ott lennének! Várakozás közben az ösvényre koncentrálok, a hangszórókból a manók távolodó lépteit hallom. Becsukom az ablakot, kikapcsolom a tévét. Én leszek az utolsó, aki ma éjjel eloltja a lámpát.

Álltam a teraszon, és ahogy körbejárt a tekintetem az egyformán hétemele-tes sablonházakkal körbevett udvaron, megcsapott az olajos beton szaga, az ablakok kékes csíkjait láttam, ettől lett siváran börtönudvarra tekintő a kilátás, az ablakrácsokon átszűrődtek a képernyők egyszerre villódzó fényei. Még sokan ébren várták valaminek a folytatását, közmondásaikba bújtak, mint halak az iszapba. A szemközti tömbházban legtöbben most is ugyanazt az adót nézték, mint általában mindig. A közös ízlés egyformává tette az emberek szokásait is. Onnan lehetett ezt ilyen biztosan tudni, mert egyszerre világosodott-sötétedett a képernyő. Leginkább olyankor figyelhető meg az azonos nézettség, amikor focimeccset közvetítenek, ilyenkor az ablakok egymás mellett egyformán lüktető, élő, gyakran zöldeket villanó monitorokká válnak, és ha a teraszajtókat nyitva hagyják, a szurkolás baritonjai is azonos hangmagasságra állnak a góloknál. Halkan: hetvenezer. Hangosabban: hetvenezer. Nem hiszik a változást. Türellem. Skót juhász? Nem.

Sohasem kértem, adták, hogy hálás legyek. És akkor jött a fényképezés, azt hitték, a hobbim. Egy kieséses verseny előtt.

Ma este ismét éreztem a kaktuszvirágillatot, egészen meglepett, mert még sohasem történt ilyesmi, hogy ezek virágba borultak volna. Az idén valahogy minden váratlanabbul és kiszámíthatatlanabbul történt. Előttem a szatellit-antenna hatalmas tányérja, amely eltakar egy részt a kilátásból, a város fölé tornyosuló hegyből. Ez a tányér hosszú időn keresztül buroknak számított,

védelmet nyújtott a növényeknek a szél ellen, nekem pedig a gyűlölet ellen, amikor ugyanerről az erkélyről néztem a közeli Vukovar felé menetelő tankokat, majd pedig a hadizsákmánnyal visszatérő kamionokat. Pedig már nem akartam, hogy még egyszer eszembe jusson ez a város, mert olyan, mint a sötétből érkező jéghegy. A kerítésnél talpra áll, liheg. Skót juhász? Nem. Hallom a folyosón a két nyugdíjas szomszéd hangját. Állatkínzás ilyen apró lakásokban kutyát tartani, ez is egy vélemény ugyanonnan. Nem egy kastély.

Négy műhold irányába lehet állítani az antennát, és ha váltani akarok, ki megyek az erkélyre, és áthelyezem a kart a következő vájatba. Rövid csend. Egyszerű mechanikus megoldás, már vannak sokkal korszerűbbek is, de én ezt szoktam meg az elmúlt tíz év során. Többször is megpróbáltak olyan törvényt hozni, amellyel megtiltják a szatellitantenna felszerelését. Komoly veszély fenyegette ezt a tányért, főleg a különtségével, mivel az egész lakótömbben ez volt az egyetlen, időnként olyan hangulat uralkodott, hogy esetleg kilövik a vevőfejeket az egész városban az antennákból, hiszen már az is eleve ellenségnek számított, aki idegen nyelvű adókat nézett vagy idegen nyelven beszélt. A ház lakói közül többen a foglalkozásuk szerint is rendőrök, akiket gyakran vezényeltek a válságövezetekbe, ami csak növelte a feszültséget. Aztán jöttek évek, amikor engedett egy keveset a hatalom szorítása, kezdték bevezetni a kábeltévét a körzetben, amin természetesen számos nyugati adó is helyet kapott. Aztán ahányszor „bekeményített” a rezsim, úgy vették vissza a kábeltől a „NATO-bérenc” adókat. Harmadik felvonás: Fülöp király kialvatlanul kóborol az Escorial palota tetemrideg termeiben, kezében karos szatellitirányító. Olyan nevetséges rendeleteket hoztak, hogy a hírműsorokat takarni kell, tehát ha valahol hírek következtek, azonnal elsötétült és elnémult a készülék. Mérget mernék venni rá, hogy a kamionos hozta azt a kutyát. Már elment. A személyi igazolvány nem lehet gyűrött. Kárba vesztett évek akkordjai: kitöltetlenül hagyott szavazócédulák, a fiókok leltárának sűrített érzélemvilága, tizenkét nullás papírpénzcímletek, áramszünetek gyertyacsonkjainak szekrény tetején szaporodó viaszerege.

Ezen az estén is azért mentem ki, hogy az erkély oldalára szerelt kart átállítsam egyik műholdról a másikra. Rutinos mozdulattal nyúltam a kiálló vasrúd után. Előre nyújtottam a kezem... És még ugyanebben a pillanatban tekintettem az ötödik emelet magasságából: a bejáratunk előtt, az utcalámpa fénykörében egy rendőrt láttam, amint igyekszik hazafelé, bármelyik szomszéd lehet, olyan egyformává teszi őket az egyenruhájuk, a szocreál tányérsapkájuk. Még ugyanebben a pillanatban észrevettem, hogy iszonyatosan megrémül, hátgerincének idegkötege ösztönösen belevonaglik a felismerésbe, hogy ilyen gyorsan nem kaphatja elő a fegyverét. Még ugyanebben a pillanatban olyan mozdulatot tett, mint aki kétségbeesetten futásnak ered. Még ugyanebben a pillanatban úgy éreztem magam, mint amikor két idegen találkozik a sötétben.

tétben, és megrettennek egymástól, anélkül, hogy bármi okuk lenne rá, ezért mindketten visszahőkölnek. Rövid szünet. Az állatok ösztönei éppígy működnek: ha bizonytalanok, egy kiszámíthatatlan helyzetben nem ismerik a másik szándékát, gyorsan fedezéket keresnek, ahol kivárhatják a fejleményeket. Attól ijedtem meg, ahogyan ő megrémült; később is nyugtalanított, hogy egyáltalán egy ilyen jelenet szereplője lettem. Úgy éreztem magam, mint aki belekeveredett valamibe, moszatos kábelek rothadó beleibe.

Még ugyanebben a pillanatban elszégyellte magát a rendőr, és kilépett a védelmet nyújtó bejárati oszlop mögül, hogy „ugyan már”, hiszen „vége van”, ahogy a falakon a cirill betűs feliratok hirdetik. Még ugyanabban a pillanatban futólépésnek tűnő lépteit szórakozott sétára váltotta. Nincs is fontosabb a látogatónál: csak meg ne lássák a félelmet, a bizonytalanságot vagy a csüggedést, mert kiszolgáltatottá tesz. Mintha csak végigfuttatott volna elméjének csatornáján egy nemrég látott filmet, aztán rájött, hogy feleslegesen rettent meg, és ettől megemberelte magát: úgy tesz, mintha éppen körülnézni támadna kedve, holott valójában alig palástolja nyugtalanságát, hogy vajon mi a bánatot matatok ott fenn. Kis szünet. Minek is van vége?

Miközben átállítottam az Astra műholdra a tányért, arra gondoltam: tíz éve teszegetek hasonló a mozdulatokat idefenn a nap különböző szakaszaiban, de nem tűnt fel senkinek, hogy amikor a kar egyik vájatból a másikba kerül, hasonló hangot ad, mint amikor egy fegyvert kibiztosítanak. Ettől még egyetlen járókelő sem kapta fel soha rémülten a fejét, nem akart gyorsan fedezékbe futni. Ehhez a körülményeknek és a szereplőknek olyan véletlenszerű összjátékára van szükség, mint egy lövöldözős szimulátorban. Csak az kapja fel így a fejét, aki járt már olyan városban, ahol óvakodnia kellett az ötödik emelet magasságában hosszú fémcsővel megtett hirtelen mozdulatoktól. Ha rádöbben, hogy őt világítja meg az utcalámpa, potenciális célpont, míg azt a másikat jótékonyan/alattomosan takarja a sötétség. Aki átélt élesben is ilyen helyzeteket, annak az emlékezetében a váratlanság a legfélelmetesebb, mert nem lehet tudni, hogy mikor mit vált ki belőle, mit idéz fel, amitől jobbik esetben csak a veríték önti el, rosszabb esetben pedig fegyvert is ránt. És akkor mi lesz a kaktuszokkal? Szétloccsannak, kéken és narancssárgán lebegnek el a felszínen. Úgyis kiszáradnak most, okoskodom, mint a jéghegy előtt a tétova első tiszt, mert van a dolgoknak valami rendje. Előbb a gyerekek, aztán az asszonyok és az öregek...